

Eylül Romanında Aşkı Hazırlayan Ortam ve Unsurlar

*Hidayet ÖZCAN**

Öz

Eylül, Türk edebiyatının en başarılı psikolojik aşk romanıdır. Mehmet Rauf, Eylül'den başka da roman ve hikâye yazmış, dergi çıkarmış olmasına rağmen şöhretini Eylül romanıyla kazanmıştır. Mehmet Rauf, Eylül'de dar mekânda, bir mevsimde gelişen yasak bir aşkın, cinselliğe dönüşmeden yaşanması ve bedelinin de ölümlle ödenmesini hikâye eder. Bu yazıda Eylül romanının edebiyatımızdaki yerine değinilecek, sonra da asıl temayı oluşturan yasak aşkın doğmasını oluşturan ortam ve diğer unsurlar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eylül, Mehmet Rauf, yasak aşk, göz, klasik müzik, baba otoritesi

The Environment and the Elements that Set the Stage for Love in the Novel "Eylül"

Abstract

Eylül, by Mehmet Rauf, is the most successful psychological love novel of Turkish literature. Although Mehmet Rauf wrote other novels and stories and published a magazine besides Eylül, he became famous via the novel "Eylül." In Eylül, Mehmet Rauf tells the story of a forbidden love that develops in a constricted environment, through one season, is lived without any sexual affair, and the price for which is paid with death. In this article, the place of "Eylül" in Turkish literature will be discussed, and, afterwards, the environment and other elements that lead to the inception of the forbidden love that form the plot will be focused on.

Keywords: Eylül, Mehmet Rauf, forbidden love, eye, classical music, father's authority

Giriş

Ahmet Hamdi Tanpınar, "Bizde asıl romancılık Hâlid Ziya ile başlar" (1977: 275) der ve onu bu hükme götüren hususu şöyle açıklar: "Halid Ziya yaratılıştan romancı idi. Vak'a icadı, şahsî yaratma gibi bu sanatın ilk plandaki vasıflarına sahipti" (1977: 278). Güler Güven'in tuttuğu ders notlarında, Tanpınar'ın: "Edebiyat-ı Cedide'nin roman olarak üç eseri vardır: Aşk-ı Memnû, Mâi ve Siyah, Eylül" dediği yazılıdır. Halit Ziya hakkında üç müstakil yazı kaleme alan Tanpınar'ın, Mehmet Rauf'u derslerinde anlattığı ortaya çıkmaktadır. Güler Güven'in notlarından şu bilgilere ulaşıyoruz: "Eylül, Servet-i Fünun'un en belli başlı romanlarından biridir. (...) Eylül tecrit bir psikolojik romandır. (...) Eylülde vak'a yoktur, bu roman bir iddiadır" (2004: 38, 39, 40).

* Dr. Öğr. Üyesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, BOLU, ozcan_h1@ibu.edu.tr

Mustafa Nihat, “Edebiyatı Cedide romanının, Halit Ziya ile beraber, bir üstadı da Mehmet Rauf’tur” (1934: 353) der. İsmail Habib ise Halit Ziya’yı andıktan sonra Mehmet Rauf’un yanına Hüseyin Cahit’i katar ve “Servet-i Fünun edebiyatında dikkate değer roman veren iki simadan biri Mehmet Rauf, diğeri Hüseyin Cahid’ dir. Mehmet Rauf (1874-1932) ‘Eylül’ romanile unutulmaz bir şöhet kazandı” (1940:569) der. Ahmet Kabaklı, “Servetifünûn’un Halit Ziya’dan sonra en tanınmış romancısıdır” (1970: 770) derken, İnci Enginün, “Mehmet Rauf, Eylül (1900) romanı ile Türk edebiyatında Halit Ziya’dan sonra yer alır” (2006: 364) diyerek aynı görüşü paylaşır. Mustafa Özbacı da Mehmet Rauf’u Halit Ziya’dan sonra ananlar arasındadır: “Halit Ziya’dan hemen sonra dönemin ikinci mühim romancısı, hiç şüphesiz Mehmet Rauf’tur” (2006:400).

Hakkı Süha Gezgin, kendi düşüncesi yerine “Mehmet Rauf, Halit Ziya’nın çırağıdır, derler. Bu hüküm, eğer çağdaşlarının birbirine tesiri demekse, doğrudur. Fikir, his ve ruh mütâ’laları da sular gibidir. Kendinden aşağıdakileri kaplar” diyerek başkalarının görüşlerini paylaşır (1997:186).

Mehmet Rauf’un Eylül’le büyük bir çıkış yaptığını, diğeri romanlarında aynı başarıyı gösteremediğinden Eylül yazarı olarak şöhet bulduğunu söyleyenler daha çok Eylül’ün başarılı bir psikolojik roman olmasına vurgu yaparlar. İsmail Habib, Eylül’de vakanın azlığına, yapılan ruh tahlillerinin de okuyucuyu gerdiğine işaret eder. Okuyucu tarafından beğenilmesini ise üslubunun sadeliğine bağlar: “Bu vak’asız, sadece ruh tahlilleriyle, bir burgu gibi hep olduğu yerde döne döne yürütülen roman, üslubunun da nispeten kırık dökük sadeliğiyle çok beğenilmişti” (1940: 69); Mustafa Nihat, Mehmet Rauf’un romanda yaptığı ruh tahlillerini gereksiz bulur: “Ruhi tahlillere fazla heves etti” (1934: 353) der. Halit Ziya ise hatıralarında, Mehmet Rauf’u başarılı, okuyucuyu ise romanı anlamaktan yoksun bulduğuna işaret eder: “Onun duygularında öyle derin ve ince şeyler vardı ki her eserin üst zarında dolaşan ve sözden, cümleden daha iç katlara inebilmek gücünden yoksun düşünceler, kendisinin biraz karışık cümlelerinde takılıp kalırlar ve bu yeni, yeni olduğu kadar garip dilin altında ne olabileceğini merak etmezlerdi” (1987: 532) der. Cevdet Kudret’e göre, “Eylül bir ruh çözümlemesi romanıdır” (1971: 230). Raif Necdet Kestelli, “Vaktiyle Eylül intişar ettiği zaman ondaki sanat, ondaki kudret-i tahliliye tamamen nüfuz edemeyen bazı arkadaşları”nın verdiği tepkilere işaret eder (2012: 40). Kenan Akyüz, “Mehmet Rauf’un romanları, ferdin iç hayatını esas alan konuları ile, Servet-i Fünun hareketinin genel karakterlerine daha uygun romantik duyguları, hayalleri ve romantik aşkları işlerler.(...)... romanları içinde psikolojik roman türüne konulabilecek bir tek eseri vardır: Eylül gerçekten, Türk romanının bu tarzdaki en başarılı örneğidir” (1990: 119)diyerek hem Mehmet Rauf’un başarısına, hem de Eylül’ün psikolojik roman oluşuna işaret eder. İnci Enginün’e göre de Eylül, “temiz aşk duygusunu binbir psikolojik dalgalanmasıyla dile getiren bir romandır” (2006: 364). Fethi Naci, “Eylül için hep ‘başarılı bir ruh çözümlemesi romanı’ diyorlar. Gerçekten de Eylül’de başarılı ruhsal çözümler var” (2007: 17) diyerek hem başkalarının değerlendirmelerini hem de kendi görüşünü

Eylül Romanında Aşkı Hazırlayan Ortam ve Unsurlar

birlikte verir. Ö. Faruk Huyugüzel'e göre, Eylül'de "Şahıslar kadrosu da psikolojik muhtevanın önemi nispetinde dar veya geniş tutulmuştur" (1984: 60). Mustafa Özbacı'ya göre "Mehmet Rauf 'psikolojik tarz' denilen ve kaynağı insan ruhunun derinlikleri olan fırtınaları, sükûnetleri, girdâpları bir kitap gibi ortaya seren bir roman anlayışının temsilcisidir" (2006: 403). Murat Belge'ye göre, "Öznel-psikolojik romanda hep olduğu üzere olay, eylem, en aza indirgenmiştir" (1998: 345). Hülya Argunşah'a göre de "Türk edebiyatı psikolojik romanın ilk örneği ile Eylül sayesinde tanışır" (2013: 219). Ömer Seyfettin Eylül'ü, "Mehmet Rauf'un Eylül'ü de bizim edebiyatımızda eşi benzeri bulunmayan bir eserdir" (1972: 222) diye yüceltir. Hakkı Süha Gezgin de romanın gördüğü ilgiye işaret eder : "Benim çocukluğumda, bir Eylül kıtlığı vardı. Adı dillerde söylenir, mübalağacı rivayet adeselerinde değeri büyür; fakat kendisini görmek kabil olmazdı" (1997: 185). Ercümend Ekrem Talu ise Eylül'ü bir şaheser olarak değerlendirir: "Eylül, mübalağa etmiyorum, gerçekten bu şaheser sıfatına layıktır" (2005: 126). Yakup Kadri, "İlk gençlik çağımda beni en derin bir tesir altında bırakan kitaplardan başlıcası, Edebiyatı Cedide romancılarından Mehmet Rauf'un Eylül romanı olmuştur. Bunun sebebi de -şimdi yaptığım ruh tahliline göre- hayalimde yaşadığım büyük aşklardan birinin en tipik örneğini bu romanda buluşumdur. Kaldı ki, Halit Ziya ve Hüseyin Cahit gibi üstadlar Eylül'ü bir şaheser ve yazarını bir dahi ilan etmekte birbirleriyle adeta yarışa girmiş idiler" (1990: 17) diyerek romanın edebiyat camiasındaki yankısından bahseder. Ahmet Hamdi Tanpınar Eylül'de, kişilerin psikolojik yönlerine ve birey olma mücadelelerine dikkat çeker: "Müslüman Şark, psikolojik tecessüsü pek az tanımıştır. (...) Bizce İslâmî akidenin hakikaten akim bıraktığı bir saha varsa, o da psikolojik tefahhustur. (...) Ferdi inkâr eden ve hayata göz yuman bir telâkki elbette ki, insanın etrafında dönen bir sanat geleneğini tek başına kuramazdı. Türk hikâyesinin değişebilmesi için ferdin kıymetlenmesi lâzımdı" (1997: 58, 59) diyerek roman kahramanlarının hem birey olmasını hem de romanda psikolojik göstergeleri önemser. Ahmet Oktay, Tanpınar'ın tespitini tekrarlar: "Bireyi önemseyen Mehmet Rauf, tam da bu yüzden Eylül'le psikolojik roman'ın ilk yetkin örneğini vermiştir." (1986: 282) Eylül'ü ithaf ettiği Halit Ziya ise "Eylül romanı yayınlanınca hayran olduk" diye Mehmet Rauf'u ve Eylül'ü yüceltir (1987: 532). Eylül'ün psikolojik roman olmadığını iddia eden İsmet Emre, bu görüşünü şöyle temellendirir: "Eylül'de, Türkçe'nin ilk psikolojik romanı olan Zehra'da yer alan kişilerin yaşadığı bunalımlar, çelişkiler, açmazların dayandığı temellerin hemen hiçbirinin olmayışı; aşırı sevgi, kıskançlık, coşku, vs. gibi duyguların çocuklukla ve genetikle ilişkilendirmelerin bulunmayışı, roman kişilerinin gerçek hayattan kaçmak için psikolojilerine ve soyutlama özelliklerine sarılarak düşlemlerin peşine düşmeişleri; bilinçaltılarının ortaya çıkardığı düşlerin, gerçek hayatta yorumlanmaya müsait vakıalara dönüşmeişleri vs bakımlarından bu romanı Türkçe'nin ilk psikolojik romanı kabul etmek oldukça güçtür" (2005: 473).

Eylül romanının hikâyesi, dar mekânda, birdenbire gelişen yasak bir aşkın, cinselliğe dönüşmeden yaşanması ve bedelinin de ölümle ödenmesidir.

Kişiler:

Beyefendi	Hanımefendi
(oğulları)	(Gelinleri)
Süreyya	Suat
Necip (Beyefendi'nin kız kardeşinin oğlu)	
Fatin	Hacer
(İçgüveyi)	(Evin kızı)

Suat'ın dadısı Behice ve hizmetçi Perizat.

Eylül, baştan sona yasak bir aşk üzerine bina edilmiştir. Romanın sonunda ödenen ağır bedel ise, yasak aşkın üzerine çekilen bir örtü vazifesi görür. Yaşanan aşk, yasak olmasına rağmen bu bedelle kutsanır.

Vak'a kısaca şöyledir: Suat'la beş yıldır evli olan Süreyya, yaz başlarında taşındıkları bağ evinde sıkıldığından, mevsimin boğucu atmosferinden ve ailenin kontrolünden uzakta eşiyile baş başa bir yaz geçirmek için Boğaz'da -parasını eşi Suat'ın babasından temin ettiği- bir yalı kiralar. Burada, birdenbire yalnız kalan karı koca kendilerine arkadaş olmak üzere Süreyya'nın halasının oğlu Necip'e, yalıya sık uğraması konusunda ısrarlı olurlar. Süreyya gündüzleri bütün zamanını kotrasıyla denizde geçirirken evde dadı ile yalnız yaşamaya mahkûm olan Suat'ın imdadına Necip'in ziyaretleri yetişir. Necip, kadınları hem bedenen hem de duygu bakımından iyi tanıyan bir delikanlıdır. Beyoğlu'nda yaşadığı ilişkilerden dolayı çabuk teslim olan kadınlardan uzak durmaya çalışan Necip, Süreyya'yı hem kadın olarak, hem de kocasına bağlı bir eş olmasından dolayı beğenmektedir. Bu beğeni gittikçe ilgiye ve daha sonra da aşka dönüşür. Süreyya'nın deniz sevdasıyla ihmal ettiği Suat da duygu dünyasını yavaş yavaş Necip'le doldurmaya başlar. Önceleri göz temaslariyla doğan ve ortak duygularla büyüyen aşk, her ikisini de bir çıkmaza sürükler.

Yaz sonunda aile konağa taşındığından Süreyya da eşiyile -Suat'ın itirazlarına rağmen -konağa döner. Konakta, Necip'in Suat'a, Suat'ın da Necip'e karşı duygularını sezen Hacer her ikisini de takibe alır. Bu durum karşısında Suat ve Necip korkulu bir bekleyiş içine girerler. Necip, son bir hamle ile Suat'a birlikte gitmeyi teklif ederse de Suat bunu imkânsız bulur ve kabul etmez.

Necip'in de konakta olduğu bir gün, konağın üst katında bir yangın çıkar. Herkes aşağıya indiği halde Suat yukarı katta kalmıştır. Süreyya, üst katta alevler icinde kalan karısını kurtarmak için bir hamle yaparsa da gerekli cesareti gösteremez. Suat'ı kurtarmaya koşan Necip'i Suat'la birlikte alevler yutar. Ten teması olmamasına rağmen yasak aşkın günahını ateş temizlemiş olur.

Aşkı Doğuran Dört Etken

Baba Çıkmazı

Romanda Süreyya'nın babası -romanda adı verilmeden, Beyefendi denir- otoriter ve baskındır. Aileyi ilgilendiren hususlarda kendisinden başka kimsenin söz sahibi olmasına imkân tanımaz. Kızı Hacer'in evliliği söz konusu olduğunda eşi Hanımefendi, Necip'in adını gündeme getirince, "Aile içinde böyle izdivaç iyi olmaz" (s. 18) diyerek karşı çıkmış ve "...bir kuş gibi şen, biraz ince ve hoppaca olan Hacer" i (s. 179), "... aradım aradım, ama öyle bir yakut buldum ki" (s. 43) diye nitelediği "...kalemimde (ofisinde) otura otura ihtiyar memurlar arasında büyüyerek ihtiyarlaşmış, tembelleşmiş" (s. 18) Fatin'le evlendirmiştir.

Süreyya yazı geçirmek için geldikleri bağ evinde "...manzaranın mahdudiyeti" (sınırlılığı)nden (s. 13) sıkılmakta "...en sıcak havalarda bile insana can ver"en (s. 13) denize nazır bir yer arzulamaktadır. Bu arzunun önünde bir büyük engel vardır: O engel babadır. Süreyya, "Fakat işte mümkün olmuyor, babam razı değil... Çünkü, çünkü istemiyor, sevmiyor, hepsi işte ondan. Eğer isterse biz mesut olacağız... Bak saadetimize ne kadar ehemmiyetsiz bir mâni (engel) var..."(s. 14) diye babasını eşi Suat'a şikâyet eder. Buna rağmen Süreyya bir yalı kiralamak fikrinde ısrarlıdır. Yalı kiralama meselenin dillere dolandığı bir akşam "...beyefendi sert çehresiyle sükûtunu (sessizliğini) biraz bozarak, 'Ben Suat Hanım'ı böyle çocukluklara kulak asmaz zannedirdim" (s. 33) der.

"Zevcesini (karısını) mesut etmek için elli lira bulamayan bir erkek" (s.16) durumuna düşen Süreyya'nın imdadına, Suat'ın babasından gelen para yetişecektir. Bu da Süreyya'yı Suat karşısında zayıflatacak, zaman içinde duygu bakımından birbirlerinden uzaklaşmalarında önemli bir işaret taşı olacaktır.

Akşamları Fatin ile tavla oynayan "Beyefendi haklı haksız huysuzlanarak, hiddetini almak için her şeyi yaparak Fatin'i hırpalar" (s. 227). Odasında "sürahisini boş bulduğu için karısına demedik söz bırakmaz, otuz senelik hayatlarını, bir yük olmak üzere lanetle tahammül edilmiş bir şey gibi gösteren" (s. 228) beyefendi, bu davranışıyla Suat'ı iğrendirir (s. 228). Süreyya'nın baba otoritesinden kurtulma mücadelesi, ancak bir mevsim - o da Suat'ın bulduğu parayla- sürer. Kışı da yalıda geçireceklerini söylemesine rağmen yaz sonunda apar topar konağa dönen Süreyya, birey olma mücadelesini kaybetmiş olur. Konağa döndükten sonra Süreyya Suat'ın nazarında eski değerini iyiden iyiye yitirecektir.

Eskiyen Duygular: Eşlerin Birbirine Yabancılaşması

Eşlerin birbirlerine karşı yabancılaşması, evliliği bekleyen en büyük tehlikedir. Romanın daha başında Mehmet Rauf, Suat'ın evdeki durumunu: "Genç kadın beş senelik derin bir mukarenetin (yakınlığın) verdiği nüfuz-ı nazar ile (etkili bakışla) pek iyi fark ettiği bu neşesizliğin izalesi (giderilmesi)

için artık kifayet edemediğine teessüf eder (yetmediğine üzüldür) gibi elîm bir sesle sordu” cümlesiyle verir (s. 12) ve devam eder “...şu ne kadar aşk ve irtibat ile geçerse geçsin beş senelik hayatın siper ettiği kalplerde, bu kalplerin, kalb-i beşerin eskimeye olan kabiliyetinde idi” (s. 13). Bu cümleler, Süreyya - Suat evliliğinde fırtına öncesi sessizliğin yaşandığını göstermektedir.

Yazar anlatıcı devam eder: “... zevcine (kocasına) karşı kalbindeki derin irtibatın (bağlılığın) sevgiyle bu fedakârlığa razı olup söylese bile onun bunu fark ederek, münkesir olduğunu görerek daha rahatsız olacağını yine yeminlerin başlayacağını, hiçbir şeyin değişmeyerek sade zevahir (görünüşte) namına uğraşmış olacağını düşünüyordu. Çünkü asıl kabahatin köşkte olmadığını hissediyordu; kabahat; şu sebebi düşünülünce kalbini sızlatan can sıkıntısında, ne kadar aşk ve irtibat ile geçerse geçsin, beş senelik hayatın siper ettiği kalplerde, bu kalplerin, kalb-i beşerin (insan kalbinin) eskimeye olan kabiliyetinde idi. Ve kadın, bu acı tefekkürlerle (düşüncelerle) başını eğip sükût ederken” (s. 13); Süreyya, sıkıntının kaynağı olarak “manzaranın mahdudiyeti (sınırlılığı), yek renkliliği” (tek renkliliği)ni (s. 13) ileri sürer. Suat evin içinde gittikçe yalnızlaşmış, hayalleriyle avunmaya başlamıştır. Suat’ın hayallerden kendine bir dünya yarattığını Hacer keşfeder (s. 309). Süreyya ise başka havalarda olduğu için karısının bu hâlini göremez. Suat piyanonun başına geçip de tuşlara dokunmaya başlayınca Süreyya, “Sıcakta dinlenmiyor!” (s. 26) diye itirazda bulunur. Karısının duygularına karşı kayıtsız kalır. Süreyya, yalığa taşındıktan sonra ya kaleme gitmek ister ya da kotrasıyla denize. Suat ise eşiyile, herkesten uzak bir tatil düşlerken dadı ile baş başa kalır. Hâlbuki Suat, yalıda Süreyya’nın kendisiyle baş başa kalmakla mutlu olacağını düşünmüştür. Suat, eşini mutlu etmek için gayret gösterirken Süreyya, Suat’a: “Sen babanı bir daha kandırarak birkaç yüz lira vurabilirsen o zaman istediğimiz gibi bir ev sahibi oluruz” (s. 54) diyerek eşinin karşısında iyice alçalır. Bir zamanlar “sen olmasaydın ölürdüm Suat” (s. 15) diyen Süreyya, yalığa taşındıktan sonra bir yemek sırasında: “...izdivaçta (evlilikte) hanımlar solda sıfırdır” (s.55) diyerek kadınların aile içindeki yerini hiçe saymış olur. Süreyya’nın kendisine karşı ilgisizliğini fark eden Suat: “...bir sene evvel hayatını o kadar mesut ve müreffeh (rahat) görürken bugün sade ve tarif ve iraesî (açıklanması ve gösterilmesi) gayr-ı kabil (imkânsız) şeylerle gözleri açılıp hayatını görmek, ehemmiyet verilmeyip tevekkül gösterilecek yerlerde ciddi davranmak seyyiesiyle (hatasıyla) bir saadetin değil, her hayatta olduğu gibi, saadet rengini muhafaza eden bir saadetsizliğin kurbanı olduğunu, hayatının artık fark edilen bu yarasıyla geçeceğini pek acı acı gör” müştür (s. 116).

Süreyya denize çıktıkça yalıda yalnız kalan Suat: “Süreyya’nın da her şeyini bilirim derken nasıl hiç beklemediği tabiatları çıktığını görüp ‘Ben onu bilmiyordum, başka bir adammış... Nasıl yaşadım yarabbi, nasıl?’ (s.133) diye gelişmeleri sorgulamaya başlar. Bir yaz boyu eşini ihmal eden Süreyya, ailenin konağa taşındığını ileri sürerek kendilerinin de yalıdan konağa taşınma zamanının geldiğini söyleyince, Suat yaz boyu Necip’e karşı gelişen aşkın nihayete erdiğini anlar: “Koca denilen birinin haklı haksız keyfine esir olmaktan başka bir şey olmayan, mesut denilenleri ise onun her türlü

Eylül Romanında Aşkı Hazırlayan Ortam ve Unsurlar

hevesatına (heveslerine) bilâşart (şartsız) münkad ve ram (bağlı ve esir) olmaktan ibaret olan bu izdivaç ona menfur (iğrenç) geliyordu. Artık Süreyya ona düşman görünüyor, şimdiye kadar da böyle mi idi diye hayret ediyordu” (s. 217). Yalından konağa taşınırlar. Suat Sürayya’ya hem kırgın hem de kızgındır ve bunu da belli etmektedir: “Bir gece, bermutat (her zamanki gibi) yatmak için odalarına girdikleri zaman, Süreyya gülererek kendine takarrüp etti (yaklaştı), ellerini uzatarak ve ‘Hala affetmeyecek misin Suat, ne kindar imişsin!’ diye yalvararak ellerini almak iste”r (s. 261). Bu durum karşısında Suat: “... birden eski seneleri yadettiren bu sada-yı samimiyetle (samimiyet sesiyle) kendine acındığını görünce (...) bir şikâyet ihtiyacıyla uzun uzun ağlar” (s. 261). Bu, ağlayış Süreyya’nın af dilemesinden çok Necip’e karşı gelişen aşkın çıkmaza girmesine dökülen gözyaşlarıdır. Çünkü Suat’ın, Süreyya’ya olan sevgisi tükenmiştir. Necip’in konağa geldiği bir gün, yalnız kaldıklarında Necip’in “Ah Suat gel gidelim” (s. 281) teklifine karşı Suat, “-Hayır Necip, hayır (...); bana birbirimizden o kadar şey istemeye hakkımız yoktur gibi geliyor... Hem her şeyi unutsam bile Süreyya var. Bilsen ona ne kadar acıyorum” (s. 281) der. Bu acıma duygusu, Suat ile Süreyya’nın evliliklerinde gelinen son noktadır.

Aşkın Ana Rahmi: Göz

Aşkın tohumu gözlerde atılır, gönül ikliminde beslenir, gözyaşıyla sulanır, gözlerin ebediyen kapanmasıyla sonlanır. Aşk, insanoğluna verilmiş bir nimettir. Meşru olanı da memnu olanı da yakıcıdır.

İbnu’l-Kayyim El-Cevziyye, “Aşk, kalpte sevgilinin istekleri haricinde her şeyi yakan bir ateştir.”, “Göz bir kılavuz ve öncü, kalp ise istenç sahibi ve göndericidir. Birincisi gözlemekten ikincisi de kavuşmak ve elde etmekten zevk aldığı için, arzu ve heva yularının iki tarafıdır. Başları belaya ve dara düşünce birbirlerini kınamaya ve azarlamaya başlarlar” (2009: 29, 113) der. Teodor Reik’a göre “... sevgi, bilinmeyen bir fizik gücüdür, kökeni henüz bulunmamış ve niteliği henüz anlaşılmamıştır.”, Cinsel nesneyle sevgi nesnesi iki ayrı kimse olabilir” (2005: 140, 150). İbn Hazm’a göre “... aşk ruhların çeşitli yaratıklar arasında bölünmüş parçalarının birleştirilmesidir. (...) Ruhu kucaklayan gerçek sevgi (...) ...ancak ölümle sona erebilir. (...) İlki sevgiliyi derinden derine seyre dalmaktır. Göz ruha açılan büyük bir penceredir. Gönül sırlarını keşfe çalışır ve en gizli düşüncelerini açığa vurur. Gönül tercümandır göz” (1985: 72, 74, 80). İskender Pala: “Bütün aşk hikâyelerinin en unutulmaz ve heyecan verici sahnesi, sevenin sevgiliye ilk baktığı andır şüphesiz. (...) Göz... Savaşı başlatan haberci. (...)Bakış... Elde olmayan kader; ilahi kaza. (...) Ve aşk... Kalp ile göz arasında kutlu bir hadise” (2008: 12,13) demektedir. Gerçi Eylül’de aşk kutlu hadise değil, tam tersi büyük bir aile faciası ile neticelenecek memnu bir aşktır. Göz ise, Eylül’de hem bir duygu alışverişi aracı, hemduygularını okudukları bir levha, hem de bir uzaktan da olsa bir temas aracıdır.

Eylül romanında aşk gözlerde başlar, göze kondurulan bir öpücükle neticelenir. Eylül’de vak’ayı romanın başından sonuna kadar Suat’la Necip’in gözlerinden takip edebiliriz.

Romanın başlarında Süreyya, yalıya gitmek düşüncesini, “... başını çevirip zevcesinin (karısının) sürur ile (sevinçle) parlayan siyah gözlerine bakarak” (s.14) açıklar.

Necip’in Suat’ı düşünürken birden onun “ gözlerinde istasyona kadar gitmek arzusunu oku(r)” (s.38). Bu ilk bakıştır ve kadınları iyi tanıyan Necip, bu bakıştaki ifadeyi derhal yakalar.

Süreyya ile Suat, misafir ettikleri Necip’i yolcularken çiftlik hayatından bahis açılır. Süreyya: “... sakın geçecek bir çiftlik ömrü için bütün bu sahte ihtişamları feda edeceğine” (s. 60) söylemesi üzerine “Necip Suat’ın Süreyya’ya nasıl baktığına dikkat edip, ‘Evet, dedi, sizi oraya kadar takip edecek bir refikanız (karınız) olduktan sonra...’ O zaman Suat’ın gözleri o nazar-ı şefkati (şefkatli bakışı) kaybetmeksizin Necip’e döndü; ve o kadar derin, sıcak bir muhabbet ile pür-nemdi (ıpslak) ki Necip ruhu eriyor zannetti bir saniye mesut bir heyecanla titredi.” (s. 60) Aslında Suat, Necip’e bir kadın ve eş olarak kendisinin takdir edilmiş olmasına duyduğu teşekkür ifadesi olarak bakmış; Necip ise bu bakıştan farklı etkilenmiştir.

Necip, Suat’ın gözlerindeki ifadeler karşısında büyük bir çaresizlik yaşar. Bu sebeple duygularında iniş çıkışlar meydana gelir. Necip, “Artık hiçbir kadına itimat etmeyecek, hiçbirisine inanmayacak, hiçbir göze aldanmayacaktır” (s. 104 - 105). Ancak kalbi bu kararda durmaz. “Suat’ı göreceği zaman kalbi çırpını(r), ... onun berrak gözlerinin önünde bir ağlamak ihtiyacıyla ezil(ir) (s.105).

Suat’ın gözleri, Necip’in duygularının girdabı olmuştur: “İçinden durup dururken , ‘Lakin senin için, senin gözlerin için ölüyorum!’ diye haykırmak isteyen arzuları iskât edip ona sükûnetle hitap etmek onu bitiri(r)” (s. 114).

Necip yalıdan gitmek istediğinde Süreyya ve Suat kalmasını isterler, ancak Necip’in gitmekte ısrar etmesi üzerine Suat’ın “... gözler (i) kendine bu sefer sabit bir nazar-ı rica ile bak(ar) (s. 130).

Necip’in de Suat’ın da duyguları yüksele yüksele aşk seviyesine çıkmıştır. Gözlerle konuşur, gözlerle anlaşılır: “Onu asıl öldüren Suat’ın gözleri idi, bunlar onu öldürüyordu. (...) Bu gözler, ah bu gözler... Bunlara bir renk vermek kabil mi idi? O kadar müddet bakamıyordu ki rengini tayin edebilsin. Bakmak mümkün değildi, bahusus (özellikle) nazarları (bakışları) telakî ederse (buluşursa); ve ne zaman Suat’a baksa onun gözlerinin de kendine insibabını (dökülüşünü) görürdü. Bir anda tesadüm edip (karşı karşıya gelip) çarpışan nazarlar... O zaman bu gözler bir siyah elmas gibi, bir siyah ateş gibi yakarak bakıyor, manasında öyle irade-sûz (iradeyi yok eden) bir incizab, öyle bir hem serzeniş, hem perestiş, hem melal, hem neşe manaları memzuc (birleşmiş) oluyordu, bunlar öyle bir tevalî-i gayr-i muayyen (düzensiz bir gidiş) ile titremek, parlamak, yanmak vehmi (kuruntusu) veriyordu ki onlara mensup nazar (dikilmiş bakış), müptela, müncezip (tutulmuş), hayatta ondan başka bir zevk olmayacağına emniyetle(emin olarak), fakat derece zevkten sersem, bîtap (yorgun) düşüyordu” (s. 161).

Necip, Suat'a onu sevdiğini söyler, Suat ise "gözlerimiz rast gelir diye başını kaldırıp bakmıyordu; bir saniye oldu ki gözler birbirini çektiler; o zaman Necip; Suat'ın gözlerini bulanık gör" dü (s.167).

Aşk derinleştikçe bakışlar daha da ifade yüklü hâle gelir. "Suat başını kaldırdığı zaman o nazarda o kadar perişan ve rahim bir katre-i af (bağışlama damlası), o kadar masum bir lerze-i merhamet (merhamet titreyişi) vardı, öyle bir incizab-ı rica (ümidin çekimi) ile pür-nur (aydınlık) idi ki nereye baksa o gözleri, bakmasa yine onları, kendi sefaletine onun rikkatini (inceliğini), ondaki o reng-i ihtirazı (çekingenlik rengini), o affı görüyorum zannediyordu ve bu nazarlarla o söz ona büyük kelimelerin delaletinin fevkinde (anlamlarının üstünde) manalarla geliyordu" (s. 169).

Süreyya ile Suat, üç gündür yalıza uğramayan Necip'i, kaldığı otelden almak için gelmiştir. Suat Necip'i görünce: "Suat, mesut ettiğini ve sevildiğini bilen kadınlara mahsus bir tebessümle 'Rahatsız etmedik ya?', diye sorar. Bu soru karşısında, "Necip, haykırmak, bu gözlerin, bu tebessümün karşısında ölmek ihtiyacıyla zebun (güçsüz), gözleriyle, tavriyla cevap vermeye uğraş"ır (s.178).

Süreyya ile Necip konuşurken Suat, Necip'in kendisine baktığını görür: "Necip de Suat'a bakıyordu; o zaman gözler arasında, bugün ilk defa ve ciddi, ateş'in (ateşli) bir tesadüm (çarpışma) oldu. Necip bu nazarda ne kadar derin, acı bir şikâyet ve istimdat (yardım isteği) gördüyse Suat da onun gözlerinde o kadar derin, o kadar samimî bir muhabbet, her mücadeleye hazır, her tecrübeye maruz, ölümlere kadar sürecek bir rabita (bağlılık) görüyorum zannetti ve bu ona, bu çaresizlik, kimsesizlik hissi girani (ağır kimsesizlik duygusu) içinde azim bir tesliyeti mucip oldu (büyük bir teselli oldu); o kadar ona baktıkça devam edebilen bu hissi idame için baktı, gözlerine hükmü geçmeyerek onların bakmasına müsaade etti; böyle birbirlerine bir müddet baktılar, sanki gözler uzun müddet birbirinden kaçan ruhların artık mukavemetsizliğiyle (dayanaksızlığıyla) zayıf ve hasta, bir mücadele-i elîme (acı mücadele) ile musahhar (büyülenmiş), bîtap (yorgun) idiler. (...) ... o akşama kadar üç ve dört defa daha bu nazarlar tekerrür etti" (s. 184 - 185).

Süreyya bütün bunlardan habersizdir: "Süreyya Necip'i götürmek isteyip de o reddettiği zaman nazarlar tekrar birbirini aradılar; ve bu sefer öyle bir telakî (karşılaşma) ile mest kaldılar ki bu sanki uzun bir hasbihal (sohbet) oldu; Necip bütün mahrumiyetlerinin tesellisi ile mahmur ve medhuş (sersem ve şaşkın), Suat bir bilememezlik, bir mukavemet edememezlik ile bîtap (yorgun), sanki beraber olamamalarının acısını ne kadar birbirleri için yaşadıklarını anlatarak çıkarmak için nazarlar derin derin bakiştılar" (s. 185).

Gözler aşkın mekânı, bakışmalar da aşkın sözlerine dönüşmüştür. "Bu bir müddet sade nazarla (bakışlarla) konuşulan bir hayat oldu. Sanki kalp bütün söylemek istediklerini, Suat'ın arzularını, emirlerini, Necip'in şükran ve perestişini ifham (bağlılığını anlatmak) için gözleri memur etmiş

(görevlendirmiş) gibi gözler bu sade kendilerinin anlayacakları manalarla nâmütenahî (sonsuz güzellikler) revnaklar hâsıl etti. Necip hiçbir şey söylemeye gayr-ı kadir (gücü yok), saadetiyle boğularak sade itaat ediyor, sihirkâr (büyüleyici) bir rüyada imiş gibi sade incizabına (çekimine) teslim olarak gidiyordu. Suat'ın öyle zamanlarda öyle nazarları oluyordu ki bu ona bir hayat verilmiş gibi saadet veriyordu" (...) "Ah bu nazarların bazen nasıl manaları, nasıl incelikleri, nasıl renkleri vardı, ne gayr-ı kabil-i ihsas ve ifade (duyurulması ve ifadesi imkânsız), ne gayr-ı kabil tefhim (anlatılması imkânsız) şiirleri, şiiriyetleri, insanı nasıl birden sema-yı saadete isal eden (mutluluk göğüne ulaştırın) renkleri vardı! Bazen derin, siyah, vakur, sükût ettiği olurdu; sonra bir nur-ı rica (umut ışığı) ile titreyerek müsterhim (yalvaran), perişan bir nigâh (bakış) ile bakardı; bazen mütehakkim (otoriter), emreder, sonra munis (Yumuşak başlı), razı olur, lütufkâr, vaat eder, 'Evet, peki!' derdi. Bazen sadece 'seviyorum ve mesutum!' diye, sonra şuh ve kadın olup şüpheli bir emniyetle bakarak mahmur ve mest (sersem ve sarhoş), teşekkür ederek, ah bu nazarlar ona ne saadetler veriyordu" (s. 186 - 187).

Süreyya ile Suat, Necip'e kendilerini davet ettirirler. Bu davet teklifi sırasındaki bakışlar öncekilerden farklı anlamlarla yüklüdür. "Bu geceki nazarda o kadar açık bir ifade-i kabul (kabul ifadesi) ve teşvik vardı ki, artık bu aşkı ikisi için kat'iyen kabul edilmiş bir şey olmak üzere gösteriyordu. Artık müphemiyet (belirsizlik), her şeyin bir rüya olmak ihtimali kalkmıştı; temas edilebilecek bir ıspat vardı. Bir sigara yakarak, 'Pekâlâ, ne olacak, bunun sonu ne olacak' diye soruyordu. Ve saadeti kendini o kadar hodgâm (bencil) etmişti ki, hatve hatve böyle Suat'a takarrüp edip (yaklaşıp) bir gün her şeyin mümkün olacağını şimdiden görüyor, bununla mest (sarhoş) oluyordu" (s. 191).

Necip yalaya geldiğinde "Suat'ı dadısıyla yalnız buldu; ve onun gözlerinde kendinin böyle gayr-ı memul olarak vüruduyla (beklenmedik şekilde gelişile) o kadar alenî (açık) bir neşe ve neşat (sevinç) gördü ki şiddetli bir tehacüm-i saadete (mutluluk coşkusuyla) yüreği çarparak, ona nagehanî (ansızın) derin bir şükran ve perestiş hissetti" (s. 200).

Necip'le Suat, içinde buldukları çıkmazın farkındadırlar. Her ikisi de çaresizlik içinde kıvrınmaktadır. Necip, "Sanki Suat'ın bütün mevcudiyetini (varlığını) bir nikab-ı sirişk (gözyaşı örtüsü) bir sehab-ı yeis (ümitsizlik bulutu) kaplamış idi; en küçük sözülle, en manasız nazarıyla bile kendinin, sırf kendinin olduğunu nasıl anlattığı, âdeta kendini vermekle mest olduğu halde nasıl yalnız kalmak ihtimalinde gözlerine siyah bir reng-i endişenin (endişe renginin) çöktüğünü fark ederek onda facianın (trajedinin) asıl eîm (acı) sahnesi devam ettiğini, aşkın artık kat'iyen karar vermek icap ettiği devre-i hummasına (ateşli devresine) geldiğini ve ne yapacağını bilmemekle beraber böyle de devam kabil (mümkün) olmadığını görerek nihayet feda-yı nefis (kendini feda) mecburiyeti ile mücadele edilen son an-ı azap ve elem içinde çırpındığını anlıyordu" (s. 204).

Eylül Romanında Aşkı Hazırlayan Ortam ve Unsurlar

Yalı sefası bitmiş, konağa dönülmüştür. Konakta göz önünde olduklarından rahat hareket edemezler. “Suat karanlıkta, Necip pencerenin önünde aydınlıktaydı. Fatin söylerken hepsi ona bakıyordu, o zaman Suat bir iki kere Necip’in gözlerinin kendine hasret ve iştihakla insibabını (özlemle yönelişini) fark etti; bir an oldu ki kendi de baktı. (...) ‘Seninim, beni götür!’ demek galeyanını buldu. Ona o kadar derin bir şükran ve irtibat (bağlılık) hissediyordu” (s. 229).

Suat, Necip’in bakışındaki manayı, Hacer’in anlamasından korkar: “Hacer bakıp görerek anlayacakmış gibi korktuğu için, ‘Bakmasa, bari bakmasa...’ diye ona endişesini anlatmak istediği için öyle duruyordu” (s. 230).

Necip’in geldiği zamanlarda Hacer, hem Necip’i, hem de Suat’ı gözaltında tutar. Aralarında herhangi bir şeyin geçip geçmediğini anlamaya çalışır. Bir şeyler sezmiştir ama tam da çözememiştir. Eldiven meselesini açarsa da bundan bir sonuç alamaz. Necip o akşam konakta kalır. Sabahleyin Suat’la Süreyya’yı bir arada gören Necip, Suat’ın kendisine baktığını görür: “Necip, bütün zalam-ı ruhunun (ruh karanlığının) sıyrılıp bir bahar içinde kalmış gibi, saadetiyle ezilmiş, sade gözleriyle teşekkür etti. Suat ona, ‘Buradaki hayatımızı görüyorsunuz a?’ gibi baktı, sonra ‘Her şey bitti’ demek ister gibi bir hareket etti ve Necip’in ne oldu diye gözleriyle istifsarına (soruşuna), ‘Aman rica ederim dikkat’ diye fısıldadı” (s. 233 - 234).

Suat, Necip’in, “acı, müşteki (sitekli) bir nazarla baktığını gördükçe manasız görünmekte bir intikam zevki bulmakla beraber hepsinden usanıp, yorulup bir ağlamak arzusunun hücumunu da hissed”er (s. 241).

Sonra Necip’in nazarı, “Hacer’den ayrılıp birden kendine insibab eden (dökülen) nazar-ı irtibatı (bağlılık bakışı) bu merhameti o kadar ateşlendiriyordu ki, ‘Ah seni mesut görmekten başka emelim yok... Yemin ederim ki başka bir şey istemiyorum... Fakat mümkün olsa da şu azaptan kurtulsak...’ diyordu” (s.241-242).

Süreyya engelini aşıp vuslata ermenin imkânsızlığı ortaya çıkınca Necip, Suat’ı “...gözlerinden bir kere son defa öpmek istiyordu. ‘Mademki ayrılıyorz...’ diyordu. Onları o kadar sevmiş, asıl onları sevmiş, hayatında onlar kendine o kadar saadet vermiş ve o kadar vaat etmişti ki şimdi böyle ayrılmak pek güç geliyordu” (s. 284). Necip, Suat’ı gözünden öpmeye ikna eder. “Suat’ın hafif bir tereddütle bir reng-i hicapla (çekingenlik rengiyle) kapanır gibi titreyen gözlerinden öptüğü zaman bunlardan, onun vücudundan ayrılmak, bu elleri bırakıp çıkmak, bu nihayetsiz rüya-yı saadetten (mutluluk rüyasından) avdet (dönüş) pek zalim, pek müfteris (yıkıcı) bir şey oldu” (s. 284). Necip’le Suat arasındaki tek ten teması bu öpüştür.

Yalnızlığın İlacı; Yakınlaşmanın Aracı: Müsiki

Eylül romanında aşkı doğuran önemli unsurlardan biri de Suat'la Necip'in ortak bir zevkte buluşmalarıdır. Bu ortak zevk de musikidir. Musiki bir ifade aracı, bir müştereklik, bir duygu birlikteliği olarak romanda oldukça önemli bir yer tutar. Suat çoktan beri ihmal ettiği piyanonun başına Necip'i evde tutmak için geçer. Süreyya, Suat'ın piyanoda bir şeyler çalmasına önce "sıcakta dinlenmiyor!" (s.27) diye itiraz eder. Hemen devamında "Ma-haza (yine de) çal Suat, teşekkür ederim, etraftaki haşerat (böcek) uğultusunun yanında piyanonun hakikaten musiki yerine geçiyor" (s. 27) diye hem bağ evinin durumunu hem de musikinin kendisinde nasıl bir intiba yarattığını açıklar. Böylece, eşler arasındaki ruh uyuşmazlığını -daha romanın başlarında- görmüş oluruz. Buna mukabil Necip yalıya geldiği zaman "Suat'a piyano için rica e(der) (s. 58). Suat bu ricayı reddetmez. Piyanoya geçer ve Verdi'nin operası *Trovatore*'den başlar. Suat'ın seslendirdiği notalar Necip'e tesir eder: "Bir Serenat-Andaluz gibi geliyordu; sesler, kâh billuri terennüm ederek kâh matemî sürüklenerek, kah şevk ve şetaretle yükselip yükselip sonra yeis (üzüntü) ve fütur (bezginlik ile dökülerek devam ettikçe bütün bütün rüyeti (görüşü) hayalî zulmetlerle (karanlıklarla) alude oldu. (kaplandı); fark ve hissedememeye başladı. Sanki yaşamıyordu" (s. 58). Böylece Necip Suat'ın zevkini ve duygularını öğrenmiş olur. Suat'ın notalarını kontrol eden Necip, "İstanbul'dan gelirken birkaç yeni hava getirmeye karar ver(ir) (s. 59). Çünkü "İkisi de şunda ittifak ediyorlardı (birleşiyorlardı) ki dünyada musiki gibi müessir (etkili) hiçbir şey yoktur" (s. 66). Bir gelişinde Necip Suat'ın hoşlanacağı notaları getirir. Suat, Necip'in getirdiği nota parçalarını sevinçle karşılar. Necip'in getirdiği "... Norma... Otello, Manon Lesko, Ernani, Lukraçiya Borçiya, Safo... La Bohem... (...) Romeo ve Jülyet..." (s. 86) Suat'ta olmayan parçalardır. Çok yıpranmış olduklarından yenisini aldıkları ise: " Travia, Faust, Karmen, Maskot, Rigoletto... (...) La Força, Del de Destino..." dur (s. 86). "Necip'in getirdiği bu notaların hemen hepsi facia ile sonuçlanan opera parçalarıdır" (Kerman, 1998: 142). Necip'le Suat musiki dilinde buluşurken "Süreyya sandalda, lâkayt (özensiz) bir elbise, güneşten kavrulmuş bir çehre ile yukarı bak"maktadır (s. 87). Süreyya'nın deniz tutkusu, Necip'le Suat'ın evde kalıp birbirlerini yakından tanımaları, Suat'ın, Necip için piyanoda onun sevdiklerini seslendirmesi duygusal yaklaşmayı kolaylaştıran önemli unsurlardır. Necip'in getirdiği piyano eserlerinin içeriği, diğer etmenlerle birleşerek bu yaklaşmayı zevk seviyesinden aşk seviyesine çıkarır. Musiki, Necip'le Suat'ın duygularını birbirlerine anlatan ortak bir dil olur. Bu ortak dil, konağa dönülünceye kadar devam eder. Konağa taşındıktan sonra Hacer'in sevgilerinden korkan Suat piyano çalmak istemez, hatta bir defasında Necip'in isteğini reddeder (s. 250). Bu tavır ile Suat, aşkın devamının imkânsızlığına da bir gönderme yapmış olur.

Eylül romanında musiki, "aşkın manevi planda kalmasını temin eden en önemli unsur" (Kerman, 1998: 151); Suat'la Necip'in yaklaşmasında (Özcan, 2013: 136) ve duyguların açıklanmasında bir araçtır (Üner, 2006: 214).

Eylül romanında piyanonun susması, ateşe zemin hazırlar.

Sonuç

Eylül romanında kişiler buldukları yer, itibar, seviye bakımından bir değişim yaşarlar. Beş yıllık bir evliliği olan Süreyya, büyük aile içinde Suat için iyi bir eş gibi gözükürken, çekirdek aileye dönüştükten sonra bencil, geçimsiz, eşini ihmal eden bir kocaya dönüşür. Buna mukabil Beyoğlu'nda düşmüş kadınlarla düşüp kalkan Necip, Suat'ı tanıdıkça yaşadığı hayattan yavaş yavaş tiksineceğe hatta öğrenmeye başlar. Süreyya bulunduğu seviyeden aşağılara doğru hızlı bir düşüş yaşarken Necip, bulunduğu yerden basamak basamak yükselir. Bu durum, Suat'ın duygularında büyük bir değişim meydana getirirse de düşmüş kadın olmasına yol açmaz. Utanma, ayıplanma ve kınanma duygusu onu düşmekten alıkoyar.

Türk edebiyatında, adı kitabıyla özdeşleşmiş yazarlar; adı yazarıyla şöhret olmuş kitaplar vardır. Mai ve Siyah - Halit Ziya; Çalılık - Reşat Nuri; Huzur - Tanpınar; Fatih Harbiye - Peyami Safa gibi. Onlardan biri de muhakkak ki Mehmet Rauf ve Eylül'dür. Eylül, Mehmet Rauf'un adını zirveye taşıdığı gibi, Mehmet Rauf da Eylül'le psikolojik roman türünü zirveye taşımıştır.

Bugüne kadar edebiyat bilimciler tarafından incelenmiş olan Eylül'ün psikologlar için de çok malzeme buldurduğunu söylemek mümkün.

Kaynaklar

- Akyüz, K. (1990), Modern Türk edebiyatının ana çizgileri, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Belge, M. (1998), Edebiyat üstüne yazılar, İletişim, 1998.
- Emre, İ. (2005). Edebiyat ve psikoloji, Ankara.
- Gezgin, H.S. (1997), "Mehmet Rauf", edebî portreler, Hazırlayan: Beşir Ayvazoğlu, Timaş Yayınları.
- Güven, G. (2004) , Tanpınar'da yeni ders notları, Yayına Hazırlayan Hayri Ataş, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Habib, İ. (1940), Avrupa edebiyatı ve Biz, C: 2, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Hisar, A.Ş. (2011), Geçmiş Zaman Edebiyatları Bütün Yapıtları Portreler, Hazırlayan: Necmettin Türinay, YKY.
- Huyugüzel, Ö. F. (1984), Hüseyin Cahit Yalçın'ın hayatı ve edebî eserleri, Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir
- İbn Hazm(1985), Güvercin gerdanlığı sevgiye ve sevenlere Dair, Çev.: Mahmut Kanık, İnsan Yayınları, İstanbul.
- İbnu'l-Kayyim El-Cevziyye, (2009), Âşıklar, Çev: Fevzullah Demirkıran (1-19 bölümler)-Savaş Kocabaş (20-29 bölümler), Şûle Yayınları, Ankara..
- Kabaklı, A. (1970),Türk edebiyatı, C: 2,Türk Edebiyatı Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (1990), Gençlik ve edebiyat hatıraları, Baskıya hazırlayan: Atilla Özkırmımlı, İletişim Yayınları,
- Kerman, Z. (1998), Eylül romanında musiki, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara s.136-151.
- Kestelli, R.N. (2012), Edebiyat hayatı (Hayat-ı edebiyeye), Haz: Recep Duymaz- Yüksel Topaloğlu- Özcan Aygün, Akademik Kitaplar, İstanbul.
- Naci, F. (2007), Yüz yılın Türk romanı, İş Bankası Yayınları,
- Oktay, A. (1986). Toplumcu gerçekçiliğin kaynakları (1986), Bilim /Felsefe/ Sanat Yayınları,

- Özbalcı, M. (2006) *Servet-i Fünûn edebiyatının hikâye ve romanı*, İsmail Parlatır ve Diğerleri, Servet-i Fünun Edebiyatı (2006), Akçağ Yayınları, s. 311-486.
- Özcan, N. (2013), Eylül romanında can sıkıntısı, *Ankara Üniversitesi DTCF, Türkoloji Dergisi*, S. 20-1.
- Pala, İ. (2008), "Göz görünce bir kez geriye ne kalır", *Kitâb-ı aşk*, 10. Baskı Alfa Yayınları, İstanbul.
- Rauf, M. (2016), Eylül, Yayına Hazırlayan Sabahattin Çağan, Özgür Yayınları. (Alıntılar bu baskıdandır)
- Seyfettin, Ö. ve Ünaydın, R.E. (1972),, *Diyorlar ki* (Haz. Şemsettin Kutlu, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Talu, E.E. (2005), *Geçmiş zaman olur ki anılar*, Hazırlayan: Alâattin Karaca, Hece Yayınları.
- Tanpınar, A.H. (1977), *Makaleler*, Hazırlayan: Zeynep Kerman, Dergâh Yayınları.
- Teodor, R. (2005), *Aşkın anatomisi*, Derleyen: A Krich, Çev.: Mehmet Harmanlı, Say Yayınları, İstanbul.
- Uşaklıgil, H.Z. (1987), *Kırk yıl*, Haz: Şemsettin Kutlu, İnkılâp Kitabevi.
- Üner, A.M. (2006), *Roman ve musiki Tanzimat ve Servet-i Fünun romanlarında musiki*, Simurg Yayınları, İstanbul.
- Yalçın, H.C. (1999), *Edebiyat anıları*, Yayına Hazırlayan: Rauf Mutluay, Türkiye İş Bankası yayını.

Extended Abstract

Eylül is the most successful psychological love novel of Turkish literature. Despite the fact that Mehmet Rauf has written novels, storie has published a magazine other than Eylül, has won his fame with this novel. In Eylül, Mehmet Rauf tells the story of a forbidden love that develops in a narrow space, in a season, without experiencing sexuality and paying the price with death.

Eylül, was built on a love psychology from beginning to end. Suat, Süreyya and Necip are the three main characters of the novel. Suat and Süreyya are married for five years. Necip, the protagonist of the forbidden love, is the son of Süreyya's aunt. In the novel given in a family unity, Süreyya's father (Beyefendi) and his mother (Hanımefendi), his sister Hacer and her husband Fatin (who is at home as an insider) are located. And there is also Suat's nanny in this home.

Süreyya rents a waterside for the summer season and takes his wife Suat with him because he is interested in the sea and being an individual. His wife Suat, neglected by Süreyya who makes a maritime with a boat in thesea, has an emotional affinity with Necip who understands the woman's spirit and has an advanced musical taste. This tendency of the heart that does not come into contact with the skin leaves its place to love. The forbidden love that begins and develops in a season ends in the ashes of a fire. This heavy price paid at the end of the novel covers all the flaws of the novel and this love; thus forbidden love is blessed.

There are four actors that prepare love in Eylül: 1. Father in the Pass. 2. Timeworn emotions: Alienation of Partners to Each Other. 3. Venter of Love: Eye. 4. Medicine of Loneliness, Instrument of Getting Closer: Music.

The father of Süreyya, who was called as the "Beyefendi" without a name in the novel, is a dominant character with an authoritarian structure trained in traditional life. He is harsh against family members. He believed so much that he made the right decisions of his daughter, Hacer's marriage with Fatin, which is considered as a ruby, neither daughter's opinion nor his wife's proposal of Necip as a groom candidate. This attitude scares Suat. Suat feels that she will be a faint character as well as a Hanımefendi. The Beyefendi plays backgammon with Fatin in evenings. During the game, he misses the measure in his behavior against Fatin, the indefinite irritability, Fatin helplessly bends the neck. This passive attitude of Fatin towards the Beyefendi is not accepted both by his bride Suat and her daughter Hacer. But they can not react loudly. He does not compromise his authoritarian attitude in his actions against his son Süreyya. Despite his bride Suat, he behaves in the same manner as Süreyya in his childhood. Against this situation, Süreyya engages in the personality struggle but Beyefendi does not even notice it.

Between Süreyya and Suat, there is also an emotional aging and decrease. Süreyya wants to get rid of father authority but does not know the method. Suat, who perceives the attempts of Süreyya to be an individual in the face of father's authority as getting away from her, gets panic from time to time. She begins to blame herself as the source of the troubles that Süreyya has brought about. But this view of Suat from Süreyya changes after they went to the waterside. Süreyya, who sails to these a everyday after coming to this house, does not care about his wife Suat staying alone. This situation will cause Suat to have a feeling of emptiness, and this vacancy will be filled with Necip. As Suat's feelings diminish towards Süreyya, Necip's sympathy will take its place and gradually a forbidden love will be born. The first two factors that we mentioned are that remove Suat and Süreyya from each other while the other two factors that will cause a love to be born and developed between Suat and

Eylül Romanında Aşkı Hazırlayan Ortam ve Unsurlar

Necip. The first one is the "eye". Eye is not just an organ of sight. It is an expression tool that gains meaning according to shape of eyeview. It was established with the words of Turkish, there are a lot of prose and verse sentence. Such as curve look, right look, innocent look, hostile look, lover look, fondness look, putting an eye on, opening eyeball, blinking, eye glare, hazel eye, dark eye, green eye, blue (gök) eye etc. But in the text of any verse and prose, the meaning of the frequency and appearance of the eye is not as dense as in Eylül. In Eylül, the love begins with a glance and ends a kiss from eye. The love that started at the beginning of the novel between Necip and Suat has not been spoken at all until the end. They tell each other their emotions with their glance. Both read the meaning of the view correctly. They read so correctly that whenever a dangerous situation comes up, the precautions are taken with glances. Those which bring Eylül to a psychological novel, intentional readings that are attached to these glances. These intentional readings are translated by Necip at the end of the novel: "Suat, let's go". Suat rejects this proposal, which she finds impossible.

The bond that brings Suat and Necip closer to each other and then connects them within extricable emotional bonds is music. Music is a way of expressing emotions such as the eye and sharing pleasure differently from the eye. Necip discovering Suat's emotional world, brings notes to her, who shares her loneliness in the house with the piano and expresses her feelings in piano notes that he loved or she might love every time he visits her. Among the piano notes that Necip brought are pieces that illustrate a broken love story, such as Otello, Romeo and Juliette, Faust, and Carmen. Each one is like a love letter that Necip wants to write to Suat.

In this article it will be referred to the Eylül's place in our literature and will be focus on the environment and other factors that constitute the forbidden love forming the theme.